

Het lespakket

‘Think before
you post!’

post

Het lespakket

‘Think before you post!’

Een uitgave van:

Child Focus, Houba - de Strooper laan 292, 1020 Brussel

Auteur:

Nel Broothaerts

Layout:

inextremis.be, Daniel Cornelis (Child Focus)

Traductie:

INES GALLE Tolkwerk & vertaling - igtv.be

Co-funded by the European Union

Januari 2010

Inhoudstafel

Inleiding	6
1. Het lespakket ‘Think before you post’	7
1.1 Doel van dit lespakket	8
1.2 Inhoud van het lespakket	8
1.3 Een woordje uitleg en achtergrondinformatie	10
1.3.1 Child Focus en veilig internet	10
1.3.2 Safer Internet Day	10
1.3.3 Jongeren, het internet en privacy	11
1.4 Voor meer informatie	13
2. Methodieken	15
Thema 1: anoniem, persoonlijk, privé, publiek,.....	16
1. Undercover-internet.	16
2. Mijn internetvriend(in).	17
3. Anonimiteit	23
Thema 2: identiteiten online	26
1. Ken je vriendje	26
2. Wie mag wat weten?	29
3. Welke foto's zet je online en welke niet?	33
Thema 3: Het kan ook fout gaan.....	35
1. Risky of niet?	35
2. Hoe hou ik het veilig?	38
3. Wie je kent, kan je kwetsen	43
3. Samenvattende oefening	45

Inleiding

Internet is in onze wereld alomtegenwoordig en zeker voor jongeren is het een onlosmakelijk onderdeel geworden van hun leefwereld. Logisch, want het biedt heel veel mogelijkheden en kansen. Zo bevat het internet een schat aan informatie en is het een ideale manier om te ontspannen of te communiceren met vrienden. Maar er zijn ook een aantal scherpe kantjes, risico's die jongeren vaak niet voldoende kunnen inschatten. Het is dan ook van essentieel belang dat we jongeren leren hoe ze op een veilige en verantwoorde manier met dit medium moeten omgaan. Dankzij de invoering van de eindtermen in Vlaanderen krijgt de school tijd en ruimte om hier rond te werken. Leerkrachten worden meer en meer op deze rol aangesproken maar weten niet altijd even goed hoe ze hier in hun lessen concreet mee aan de slag kunnen gaan. Daarom heeft Child Focus, in het kader van de Safer Internet Day 2010, voor u dit lespakket ontwikkeld.

Als je jong bent, zijn je vrienden vaak je belangrijkste referentiekader en je wilt zo veel mogelijk met hen communiceren. Aan je vrienden heb je altijd wat te vertellen en daar is het internet heel erg geschikt voor. Het is de ideale manier om je vrienden altijd bij de hand te hebben. Jongeren hebben deze communicatieve kracht van het internet ontdekt en gebruiken het dan ook heel intensief om te communiceren met vrienden, om vrienden te maken, om aan de wereld te tonen wie ze zijn. Privacy wordt hierin een heel belangrijk thema. Een thema waar jongeren vaak niet genoeg bij stilstaan als het over het internet gaat. Ze schatten vaak het publieke karakter van het internet onvoldoende in en geven zich (soms letterlijk) heel snel bloot.

Aan de hand van dit lespakket kan u met uw leerlingen werken rond het thema privacy en persoonlijke gegevens. Aan de hand van verschillende methodieken kan u één of meerdere lessen wijden aan dit thema.

1. Het lespakket

‘Think before
you post!’

post

1. HET LESPAKKET | Think before you post

1.1 Doel van dit lespakket

Respect voor je eigen privacy en persoonlijke gegevens is een belangrijk gegeven in onze huidige maatschappij. Ethische codes en wetgevingen moeten dit recht beschermen. Niemand wil immers dat z'n persoonlijke gegevens zomaar rondgestrooid worden. Ook kinderen en jongeren niet. Toch staan ze hier vaak zelf niet genoeg bij stil als het om het internet gaat. Ze vullen hun persoonlijke gegevens als naam, voornaam, adres of leeftijd te snel in om een e-mailadres aan te maken of kans te maken om iets te winnen of te krijgen. Jongeren die een eigen profiel op Netlog, Facebook of een andere sociale netwerksite aanmaken, hebben soms de neiging om heel wat persoonlijke gegevens vrij te geven. Ook foto's publiceren ze zonder erbij stil te staan hoe ze zich profileren.

Vaak zijn deze gegevens toegankelijk voor iedereen, dus ook voor mensen met slechte bedoelingen die op die manier jongeren heel makkelijk kunnen lastigvallen. Jongeren staan er vaak niet bij stil dat iemand die je naam en woonplaats kent, heel makkelijk je adres kan achterhalen en plots voor je deur kan staan.

Ook bedrijven maken handig gebruik van dit gegeven. Heel wat bedrijven en sociale netwerksites gaan ervan uit dat door het feit dat je zelf vrijwillig deze persoonlijke gegevens vrijgeeft, ze deze zomaar commercieel mogen gebruiken, zonder eerst jouw toestemming daarvoor te vragen. Op die manier worden kinderen en jongeren erg kwetsbaar.

Het is dan ook van cruciaal belang dat we jongeren stimuleren om na te denken over hun eigen privacy en hoe ze deze optimaal kunnen beschermen. Dit lespakket schotelt u een aantal methodieken voor waaruit u kan kiezen om één of meerder lessen te wijden aan dit thema. De nadruk ligt op de actieve inbreng die jongeren hebben in dit alles. 'Denk na voor je iets online zet' refereert zowel naar het beschermen van je persoonlijke gegevens als naar het voorkomen van cyberpesten. U zal merken dat bij elke methodiek het gesprek en de uitwisseling centraal staan. Door samen te werken en te reflecteren, leren jongeren van elkaar en komen ze tot nieuwe inzichten. Uw rol als leerkracht is hierin vooral ondersteunend: u biedt leerlingen een kader om samen te reflecteren, reikt hen thema's en denkpistes aan en stimuleert hen om de juiste vragen te stellen.

1.2 Inhoud van het lespakket

De tien methodieken uit het lespakket zijn complementair te gebruiken. U hoeft ze niet chronologisch af te werken. U kan, afhankelijk van de tijd die u aan dit thema wil besteden, de methodieken uitkiezen die u en de klas het beste liggen. Wees niet bang voor inhoudelijke overlapping in de oefeningen. Herhaling is de moeder van de kennis.

Als afsluiter van uw les of lessenreeks kan u met de leerlingen de samenvattende oefening maken. Via een brainstorm verzekert u zich ervan dat de leerlingen de belangrijkste 'veiligheidsvoorschriften' onthouden hebben.

Thema 1: anoniem, persoonlijk, privé, publiek

Tijdens het surfen, chatten, op je profiel of een blog geef je, soms gewild, soms ongewild heel wat persoonlijke informatie door. Op zich geen probleem, maar soms gaat dit toch wat te ver. Jongeren beseffen vaak onvoldoende het publieke karakter van het internet. Het heet niet voor niets WERELDwijde web.

1. Undercover-internet

Deze oefening toont aan dat er op het internet vaak heel wat informatie over je te vinden is. Sommige info hebben we zelf gepost, andere komt via anderen online. Een 'eye opener'...

2. Mijn internetvriend(in)

Jongeren die iemand leren kennen op internet, doorlopen meestal een proces met verschillende stappen. In een eerste stap wordt bijvoorbeeld het e-mailadres doorgegeven, vervolgens profielgegevens, daarna contactgegevens en foto's. Deze methodiek wil leerlingen bewust maken van de gegevens die ze vrijgeven tijdens het chatten.

3. Anonimiteit

Dit stellingenspel brengt de voor- en nadelen van anonimiteit op het internet in kaart.

Thema 2: identiteiten online

Je bent wie je bent. Of niet? Eigenlijk profileren we ons telkens anders, afhankelijk van wie we voor ons hebben. Dat maakt ook dat niet zomaar iedereen alles over ons mag weten. Jongeren moeten leren hier een onderscheid in te maken om zo hun eigen privacy zoveel mogelijk te beschermen.

1. Ken je vriendje

In deze oefening leren de leerlingen het verschil zien tussen een online en een offline imago. Liegen op internet is niet moeilijk.

2. Wie mag wat weten?

Een methodiek in twee delen die leerlingen doet stilstaan bij hun online contacten en welke informatie ze voor al deze mensen ontsluiten. Leerlingen worden vertrouwd met het begrip privacy.

3. Welke foto's zet je online en welke niet?

Aan de hand van concrete voorbeelden brengen we de 'foto-regels' van de leerlingen in kaart.

Thema 3: het kan ook fout gaan...

Wie z'n privacy onvoldoende beschermt, kan wel eens voor nare ontdekkingen komen te staan. Tegelijkertijd moet een evenwicht gevonden worden tussen je privacy beschermen en persoonlijke elementen integreren in je online communicatie.

1. Risky of niet?

Brengt de actieve inbreng die jongeren zelf hebben in een aantal risico-situaties in kaart. Door je eigen privacy te beschermen, kan je een hoop narigheid voorkomen.

2. Hoe hou ik het veilig?

Op basis van getuigenissen krijgen de leerlingen inzicht in de privacy-gerelateerde risico's. Ze gaan zelf actief op zoek naar manieren om deze situaties te voorkomen en op te lossen.

3. Wie je kent, kan je kwetsen

Dit stellingenspel legt de link tussen privacy en cyberpesten. Leerlingen overtuigen elkaar van het verschil tussen plagen en pesten, tussen grappig en kwetsend.

1.3 Een woordje uitleg en achtergrondinformatie

1.3.1 Child Focus en veilig internet

Child Focus, de Stichting voor Verdwenen en Seksueel Uitgebuide Kinderen, heeft als missie om de fenomenen van verdwijning en seksueel misbruik te bestrijden en te voorkomen.

Het internet en andere informatie- en communicatietechnologieën (ICT) zijn zeer nuttig in de schoolcontext zowel als in de privésfeer. Helaas brengen deze technologieën naast hun positieve toepassingen ook risico's op uitbuiting en misbruik met zich mee, zoals online beelden van seksueel misbruik van kinderen. Daarom ontwikkelt Child Focus al sinds 2000 verscheidene initiatieven om van de online wereld een veilige wereld te maken.

Op de site clicksafe.be geven we heel wat tips over hoe men internet en andere online technologieën op een veilige manier kan gebruiken. clicksafe.be wil de interacties tussen jongeren op het internet positief maar realistisch benaderen, met een speciale focus op cyberpesten en seksueel grensoverschrijdend gedrag. We willen de vinger aan de pols houden wat betreft populaire technologieën bij jongeren en hen leren deze op een veilige en verantwoorde manier te gebruiken. 'Empowerment' staat bij dit alles voorop: ouders, leerkrachten, kinderen en jongeren worden gewezen op hun eigen mogelijkheden en verantwoordelijkheden in dit alles. Deze preventiedoelstelling wordt gekoppeld aan de strijd tegen beelden van seksueel misbruik op internet, die Child Focus voert via het burgerlijk meldpunt stopchildporno.be.

1.3.2 Safer Internet Day

Elk jaar wordt begin februari de Safer Internet Day gevierd. De naam zegt het al: deze Europese dag werd in het leven geroepen om preventiecampagnes omtrent veilig en verantwoord gebruik van online technologieën en gsm, in de kijker te zetten.

Safer Internet Day staat onder auspiciën van de Europese Commissie en wordt overal in Europa georganiseerd door de leden van INSAFE, het Europees netwerk van centra ter sensibilisering van het veilig en verantwoord gebruik van online technologieën en GSM door kinderen en jongeren. Als expert in deze materie is Child Focus het contactpunt in België voor de Europese Commissie, lid van INSAFE en aldus coördinator van Safer Internet Day in België.

In 2010 wordt Safer Internet Day gevierd op 9 februari met als thema 'Think before you post'. Door aandacht te vragen voor dit thema, willen we kinderen, jongeren en hun opvoeders ervan bewust maken dat het belangrijk is om goed na te denken alvorens informatie, foto's, filmpjes,... online te zetten.

1.3.3 Jongeren, het internet en privacy

Dat het internet een (grote) plaats verworven heeft in ons dagelijks leven, is duidelijk. Ieder van ons benut de computer of het internet om ons het leven eenvoudiger of gewoon leuker te maken. Vooral kinderen en jongeren hebben dit zeer goed begrepen. Zoals vaak bij evolutie en vooruitgang, zijn zij degenen die het snelst mee op de kar springen. Kinderen zijn nieuwsgierig, willen nieuwigheden ontdekken en doorgronden. Daardoor ontdekken zij vaak spelenderwijs zeer snel de eindeloze mogelijkheden ervan. Terwijl volwassenen nog druk bezig zijn met het nieuwe te leren kennen, lijken jongeren al specialist ter zake. Dit is ook zo met het computergebruik. Ouders en leerkrachten groeiden op zonder een computer in de huiskamer. De kinderen en jongeren van vandaag zijn echter geboren in een wereld waarin computers en het internet overal aanwezig zijn. Deze technologieën zijn een feit, zelfs een zekerheid in hun leven dat ze zich zonder niet kunnen voorstellen.

Maar liefst **96% van de 12- tot 18- jarigen** in België gebruikt het internet. Deze jongeren surfen vaak en intensief, gemiddeld zijn ze twee uur per dag online. Hoe meer vrije tijd ze hebben (weekends, schoolvakanties), hoe meer jongeren online zijn¹. De intensiteit van het internetgebruik hangt ook samen met leeftijd. Het internetgebruik stijgt tot de leeftijd van 15 jaar, en neemt dan weer af. Jongeren tot 15 jaar mogen immers vaak nog niet veel uitgaan, waardoor het internet de ideale manier is om te **communiceren** met hun vrienden. Vooral meisjes gebruiken het internet in de eerste plaats om sociale contacten te onderhouden. Jongens kiezen het internet vooral om zich te ontspannen en om informatie op te zoeken². Naast geslacht speelt ook leeftijd een belangrijke rol. Jonge kinderen spelen graag spelletjes en bezoeken leuke websites. Vanaf 10 jaar ontdekken ze de communicatieve kracht van het internet. Interactie met hun leeftijdsgenoten wordt dan de reden om online te gaan³. **Chatten** is in dit alles het populairste medium bij 95% van de Belgische tieners.

72% van de Belgen vanaf 15 jaar heeft een profiel op een sociale netwerksite. Ook heel veel jongeren hebben een **profiel** op een sociale netwerksite als Netlog of Facebook. Op hun profiel zetten jongeren informatie over zichzelf die ze met anderen willen delen: waar ze mee bezig zijn, wat hen boeit, foto's, filmpjes,... Op die manier wordt een profiel een bewijs van hun eigen identiteit. Jongeren vinden profielen vooral leuk omdat ze hun eigen profiel kunnen linken aan dat van hun vrienden, die onmiddellijk op de hoogte gebracht worden van elke verandering op hun profiel. Je vriendenlijst wordt beschouwd als een populariteitsmeter: hoe meer vrienden hun profiel aan het jouwe linken en hoe meer reacties je krijgt op je foto's of berichten, hoe populairder je bent. Profielen vormen de grootste privacy-uitdaging. Jongeren zetten vaak zonder nadenken te veel persoonlijke informatie (naam, voornaam, adres, telefoonnummer...) op hun profiel. Informatie die vaak door

1 Bauwens, J., Pauwels, C., Lobet-Maris C., Poulet, Y., Walrave, M. (2009). Cyberteens, cyberrisks, cybertools. Tieners en ICT, risico's en opportuniteiten. Gent: Academia Press.

2 De Moor, S., Dock, M., Gallez, S., Lenaerts, S., Schöller, C. & Vleugels, C. (2008). Progr. Samenleving en Toekomst Eindverslag – deel Synthese van het onderzoek. Brussel: FOD Wetenschapsbeleid.

3 Poot, J. (2007). Veilig online. Tips voor veilig ICT-gebruik op school. Brussel: Vlaamse Overheid.

iedereen consulteerbaar is en gebruikt of zelfs misbruikt kan worden. Vaak gebruiken jongeren de privacy-instellingen van de sociale netwerksites niet of onvoldoende. Dit geldt des te meer voor foto's. Ten eerste plaatsen sommige jongeren zeer uitdagende foto's van zichzelf. Dit hoort bij het opgroeien: ontdekken wie je bent door te ervaren hoe anderen op je reageren. Deze foto's kunnen echter mensen met minder goede bedoelingen aantrekken. Ten tweede plaatsen veel jongeren ook foto's van (henzelf met) anderen op hun profiel. Ze houden hierbij geen rekening met het 'recht van afbeelding'. Dit houdt het recht in om te beslissen of een foto of filmpje, waarin je duidelijk herkenbaar bent, gepubliceerd mag worden of niet. In principe moet men dus toestemming vragen vooraleer iemands foto op een profiel te plaatsen.

Steeds vaker wisselen jongeren ook **foto's en filmpjes** uit per mail of sms. Meestal zijn het gewoon grappige, onschuldige filmpjes, maar het kan ook wel eens fout gaan. Sommige jongeren sturen moedwillig kwetsende beelden door in het kader van cyberpesten. Andere jongeren sturen wel eens pikante foto's of filmpjes van zichzelf door naar hun lief. Dit past in de normale nieuwsgierigheid die pubers hebben naar elkaars lichaam (denk maar aan het 'doktertje spelen' van vroeger). Deze beelden kunnen echter makkelijk doorgestuurd worden naar anderen of tegen jou gebruikt worden.

Online communiceren is dus niet altijd even evident. Door het virtuele, ietwat afstandelijke karakter van het internet, zijn de communicatieregels ook lichtjes anders. Jongeren staan hier te weinig bij stil, waardoor ze soms zelf gedragingen stellen die **onveilig** zijn. Het te snel vrijgeven van persoonlijke informatie is het meest voorkomende risicogedrag. Daarna lopen jongeren vooral het risico om online in contact te komen met pornografie en gewelddadige inhoud. Op de vierde plaats staat cyberpesten, gevolgd door het ontvangen van ongewenste seksuele opmerkingen. Het afspreken met een online kennis is het minst voorkomende risico⁴. Heel wat mogelijk risicogedrag heeft dus te maken met privacy. Enkele voorbeelden van vaak voorkomend privacy-gerelateerd risicogedrag⁵:

- **Vrijgeven van persoonlijke gegevens:** Jongeren geven online sommige gegevens makkelijker door dan andere. Bijna 80% van de jongeren geeft profielgegevens (zoals geslacht en leeftijd) door. Het uitwisselen van foto's (35%) en filmpjes (10%) van zichzelf gebeurt minder. Met contactgegevens zijn ze nog voorzichtiger: 95% van de jongeren geeft hun thuisadres niet vrij, 70% geeft geen gsm-nummer en 55% geeft geen e-mailadres. Meisjes en jongens gaan op een andere manier om met het vrijgeven van persoonlijke informatie: meisjes zijn eerder geneigd om hun profielgegevens vrij te geven, jongens geven sneller contactgegevens en gegevens waardoor ze fysiek herkenbaar worden door.
- **Vrijgeven van beeldmateriaal:** Jongeren realiseren zich vaak niet dat webcambeelden kunnen worden opgenomen of vastgelegd met een eenvoudige druk op de knop 'Print Screen'. Ruim 1 op de 10 jongeren (13,3%) werd al eens onbewust gefilmd of gefotografeerd, waarna deze beelden online werden geplaatst⁴. Ook zijn jongeren zich er onvoldoende van bewust dat naaktfoto's die ze aan hun lief geven misbruikt kunnen worden, bijvoorbeeld wanneer de relatie tot een einde komt.
- **Chatten met onbekenden:** De helft van de jongeren (52%) chat wel eens met personen die ze enkel via het internet kennen. Ook intieme dingen worden op die manier besproken. 33% van hen stelde al eens vast dat hun chatpartner

⁴ Livingstone, S. & Haddon, L. (2009) EU Kids Online: Final Report. Londen: EU Kids Online.

⁵ Bauwens, J., Pauwels, C., Lobet-Maris C., Poulet, Y., Walvrave, M. (2009). Cyberteens, cyberberrisks, cybertools. Tieners en ICT, risico's en opportunititeiten. Gent: Academia Press.

loog over zijn of haar identiteit. Bij 32% ging het om een volwassene die zich tijdens het chatten voordeed als een jongere. Vaak gebruiken jongeren de webcam als controle-instrument om zich letterlijk en figuurlijk een beeld te vormen van de persoon achter het computerscherm.

- **Cyberpesten:** 34% van de jongeren werd al eens gepest via internet of gsm. Vaak is er een sterke link tussen cyberpesten en privacy. De meest voorkomende manier van cyberpesten is het ontvangen van ongewenste e-mails of sms'jes (45,5 % van de jongeren kreeg hier al mee te maken). Bij één op de vijf jongeren werd ooit al eens ingebroken in hun e-mail of MSN en veranderde de dader hun paswoord. Bij 16,5 % van de jongeren werd ooit al eens ingebroken in hun e-mail of MSN en stuurde de dader berichten naar de contactpersonen van de gepeste. Deze opmerkelijke resultaten kunnen mee verklaard worden door het feit dat tieners niet altijd even voorzichtig met hun paswoorden omspringen. Zo heeft 43,7 % van de jongeren ooit al eens het paswoord van zijn of haar e-mail- of MSN-account aan een vriend(in) verteld. Jongeren durven online vaak verder gaan dan offline. Door het zogenaamd anonieme karakter van het internet is de drempel voor pesten lager. Ook hier geldt dus 'Denk voor je iets online zet'.

1.4 Voor meer informatie

Naast dit lespakket kan u ook op een andere manier met uw leerlingen aan de slag gaan. Een leuke manier om het debat of klasgesprek op gang te trekken, is het vertonen van een kort filmpje, waarna u de mening van de leerlingen vraagt. Op clicksafe.be/leerkrachten vindt u een reeks filmpjes over privacy die u hiervoor kan gebruiken.

Meer informatie over veilig en verantwoord gebruik van internet en gsm, vindt u op clicksafe.be. U vindt er ook specifieke dossiers over cyberpesten en 'seksualiteit en internet' en concreet lesmateriaal om mee aan de slag te gaan.

Specifieke informatie over privacy op internet: e-privacy.be

Privacycommissie heeft een website die jongeren bewust wil maken van hun eigen actieve rol in het beschermen van hun privacy: ikbeslis.be

2. Methodieken

‘Think before
you post!’

post

2. METHODIEKEN | Think before you post

Thema 1: anoniem, persoonlijk, privé, publiek,...

1. Undercover-internet

Doelstelling

- Leerlingen zijn zich bewust van informatiestromen.
- Leerlingen zijn zich bewust van het publieke karakter van het internet.

Werkwijze

- Verdeel de leerlingen van de klas in duo's. Probeer duo's samen te stellen uit kinderen die elkaar minder goed kennen. Beste vrienden vormen voor deze oefening best geen duo.
- Huiswerkopdracht:
 - ❖ Geef leerlingen de opdracht om als een echte privédetective zoveel mogelijk te weten te komen over hun partner. Ze mogen hiervoor enkel het internet gebruiken. Tip: als je iemands naam opzoekt in een zoekmachine, plaats je best voor- en achternaam tussen aanhalingstekens vb. "Bart Simoens".
 - ❖ Laat leerlingen een zo volledig mogelijk rapport schrijven over hun 'target'. Het rapport moet screenshots of linken bevatten van de websites waarop deze informatie gevonden is.
- In de klas:
 - ❖ Zet de duo's samen en laat iedereen het rapport over henzelf lezen.
 - ❖ Klassikale bespreking:
 - Ben je als privédetective dingen te weten gekomen die je voorheen nog niet wist over je 'target'?
 - Is jouw partner dingen over jou te weten gekomen waarvan je niet wist dat ze op internet beschikbaar waren?

Voor de leerkracht

- Informatie op profielen zoals Netlog of Facebook moet goed beschermd worden. Leer uw leerlingen om alle privacy-instellingen te configureren zodat alle informatie en foto's enkel zichtbaar zijn voor vrienden. 'Vrienden van vrienden' is al een hele grote groep mensen, als je weet dat jongeren vaak 100 of 200 vrienden hebben die elk ook allemaal 100 of 200 vrienden hebben.
- Als iemand informatie over je publiceert zonder je toestemming, heb je het recht de webmaster van de site te contacteren met de vraag de informatie te verwijderen. Dankzij het 'recht van afbeelding' geldt dit ook voor foto's.

2. Mijn internetvriend(in)

Doelstelling

- Leerlingen zijn zich bewust van de verschillen tussen vriendschap in het echte leven en vriendschap op internet.
- Leerlingen weten hoe ver ze kunnen gaan in het geven van persoonlijke info in een chatgesprek en zijn zich bewust van de risico's bij het gebruiken van een webcam.

Werkwijze

- Deel de klas in groepjes in (4 à 5 leerlingen) en geef elk groepje een kopie van het werkblad.
- Leg uit dat het gaat om het verhaal van een jongen en een meisje die elkaar via internet leren kennen. Vraag hen om de kaartjes in chronologische volgorde te bespreken, waarbij ze zichzelf de vraag stellen wat zij in de situatie zouden doen.
 - ❖ Zouden ze hun e-mailadres doorgeven? Waarom (niet)?
 - ❖ Zouden ze hun naam, leeftijd, woonplaats, hobby's op internet zetten? Waarom (niet)?
 - ❖ Zouden ze hun adres en telefoonnummer doorgeven? Waarom (niet)?
 - ❖ Zouden ze foto's doorsturen? Waarom (niet)?
 - ❖ En wat met een webcam? Kennen ze tips om hier op een goede manier mee om te gaan?
 - ❖ Zouden ze afspreken met hun internetvriend(in)? Waarom (niet)? Zijn er tips die je zou geven aan funnybunny en naughtyboy?
- Bespreek de bevindingen klassikaal. Schrijf de belangrijkste bevindingen en tips op bord. Leg de link met het echte leven. Wanneer iemand op internet je iets vraagt (een e-mailadres, een foto...), bedenk dan of je dit zou geven aan iemand die je tegenkomt op straat. Zou je dat niet geven, dan kan je het op internet beter ook niet geven. Hetzelfde geldt voor de webcam: doe nooit iets dat je voor een onbekende op straat ook niet zou doen.

Materiaal

- Werkblad

Voor de leerkracht

1. In principe is het niet echt gevaarlijk om je e-mailadres aan iemand te geven. Ook niet als die persoon hiermee op je MSN-lijst wil staan. Het is wel iets persoonlijk, maar de persoon weet hiermee nog niets meer over jou, op voorwaarde dat je een veilig e-mailadres gebruikt. Een veilig e-mailadres verklapt niet of je een jongen of een meisje bent en bevat niet je echte naam. Best is toch om enkel mensen die je in het echte leven kent, toe te voegen aan je MSN-lijst.

2. Alles wat je op je profiel zet, kan door iedereen bekeken worden. En ook mensen die je niet kent, kunnen zo dingen over je te weten komen. En zij kunnen met deze informatie doen wat ze willen. Denk dus goed na over wat je wel of niet over jezelf vertelt op internet. Er is natuurlijk niets mis mee om wat over jezelf te vertellen: over je hobby's of interesses bijvoorbeeld. Maar met persoonlijke gegevens (zoals je naam of woonplaats) moet je wel opletten. Uiteindelijk kan je dat ook doorgeven aan mensen waar je al lang mee chat en die je al een beetje kent. Maar als je dat op je profiel zet, dan weet iedereen dat.

3. Daarnet hebben we het ook al gehad over persoonlijke informatie. Maar hierbij ging het meer over je echte naam en je hobby's. Als je dit doorgeeft aan iemand hoeft dit nog niet zo erg te zijn. Je adres doorgeven is natuurlijk wel een beetje riskant. Als iemand je lastig valt en je blokkeert hem/haar op MSN, dan weet die persoon nog altijd waar je woont.

4. Het is niet ongevaarlijk om je gsm-nummer door te geven. Dit is heel persoonlijke informatie waar de ander veel mee kan doen. Het is een beetje zoals je adres doorgeven: als iemand je lastig valt via gsm, is het veel moeilijker om hem/haar te doen stoppen en het contact te verbreken. Je kan dit wel doorgeven als je al lange tijd met iemand chat, maar bespreek het dan eerst met je ouders.

5. Natuurlijk mag je leuke foto's tonen aan je vrienden, maar het doorsturen van foto's via internet is wel een beetje riskant. Je weet nooit wat de ander met je foto's zal doen: hij/zij kan ze bewerken of ze op internet plaatsen. Denk dus goed na over welke foto's je deelt met anderen. Foto's kunnen soms heel wat over je zeggen, uitdagende foto's horen bijvoorbeeld niet thuis op internet. Pas ook zeker op met het zetten van foto's op je profiel. Want iedereen kan hier dan aan, ook mensen die je niet hebt toegevoegd.

6. Een webcam kan inderdaad gevaarlijk zijn. Een webcam is een camera. Je kan er niet alleen elkaar mee zien, maar de ander kan er ook foto's en filmpjes mee maken en opslaan zonder dat je het weet. En deze beelden kan de ander daarna bewerken of op internet zetten. Doe voor de webcam dus nooit dingen, die je voor een groot publiek ook niet zou doen. De persoon aan de andere kant kan je ook dingen tonen die je liever niet wil zien. Een webcam gebruik je dus best enkel met mensen die je ook in het echte leven kent en vertrouwt.

7. In principe is er niets mis mee om met iemand af te spreken, maar het is wel gevaarlijk want je weet nooit echt 100% zeker wie er aan de andere kant van de computer zit. Spreek dus pas af nadat je een tijdje met die persoon chat: hoe langer je met iemand chat, hoe eerlijker en oprechter de gesprekken worden. Er zijn een aantal dingen waar je zeker op moet letten als je afspreekt. Bespreek het eerst met je ouders en ga nooit alleen maar neem een vriend(in) mee. Laat je afzetten door een volwassene en spreek af op een openbare plaats waar veel mensen zijn, in een winkelstraat bijvoorbeeld. Als er dan iets gebeurt, is er altijd iemand in de buurt die je kan helpen.

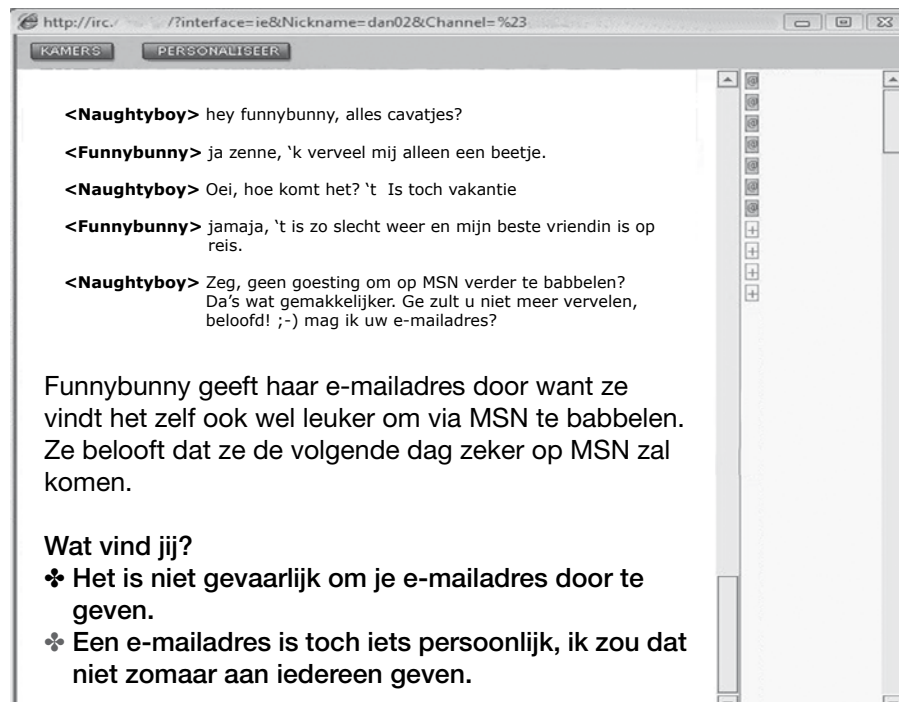
Deze werkvorm werd ontwikkeld door Lynn Sagerman voor 'Connected' (Sensoa 2010)

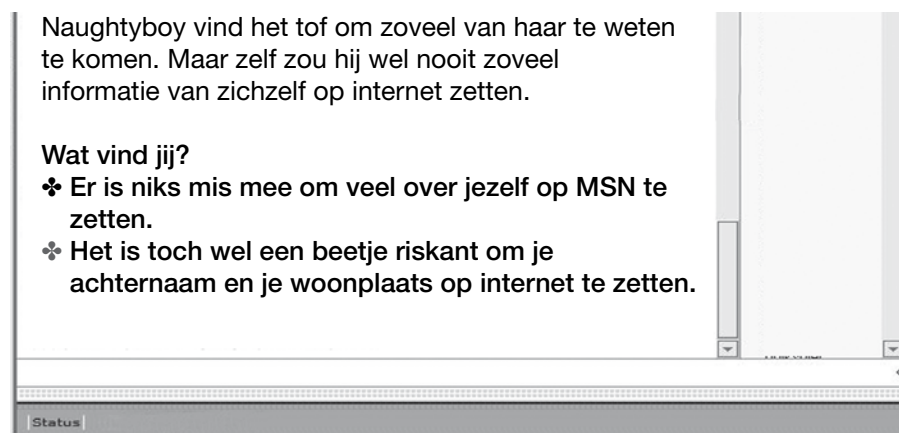

Werkblad

1. Twee mensen ontmoeten elkaar in een chatbox. Hun nicknames zijn Funnybunny en Naughtyboy. Funnybunny vraagt in de chatbox of iemand zin heeft in een babbel. Naughtyboy ziet dat wel zitten en begint privé tegen haar te praten.

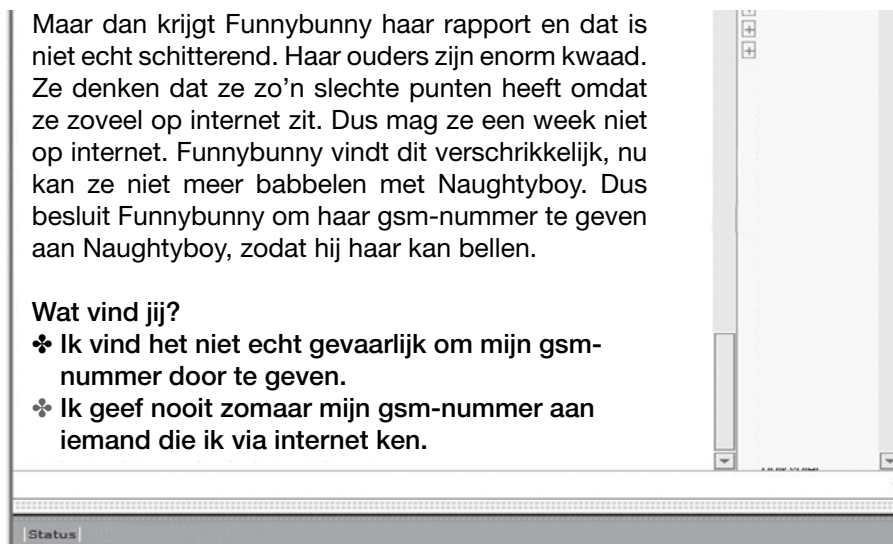
2. De volgende dag komt Naughtyboy online op MSN. Funnybunny is er nog niet maar Naughtyboy is heel nieuwsgierig en dus kijkt hij naar haar profiel op MSN. Daar komt hij heel veel te weten van Funnybunny, o.a. dat haar naam Kelly De Smet is, dat zij 11 is en in Aalst woont. Ze houdt van lezen en shoppen, ze luistert naar R&B en ze speelt volleybal.

3. Funnybunny komt online op MSN...

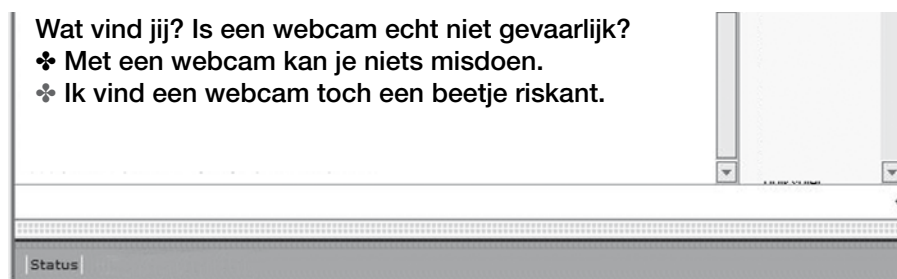
4. Funnybunny en Naughtyboy MSN'en nu bijna elke avond met elkaar. Soms zitten ze drie uur na elkaar te chatten zonder dat ze het in de gaten hebben. Ze kijken alle twee steeds meer en meer uit naar hun gesprekken.

5. De week straf is afgelopen. Ondertussen heeft Naughtyboy al een aantal keer naar Funnybunny gebeld. Ook aan de telefoon klikt het heel snel. Funnybunny vertrouwt hem steeds meer en vertelt dus ook steeds meer over zichzelf. Enkele dagen later...

6. Funnybunny heeft al een paar dagen niets van Naughtyboy gehoord. Ze begint nu echt wel ongerust te worden. Misschien had ze toch beter een foto opgestuurd... Haar beste vriendin is terug thuis en zegt tegen haar: 'Koop je dan een webcam! Dat kan toch geen kwaad.'

7. Funnybunny heeft zich een webcam gekocht. Naughtyboy had er al één. Dus nu kunnen ze niet alleen tegen elkaar praten maar elkaar ook zien. Zo chatten ze nog enkele weken verder. De vriendschap tussen de twee wordt steeds groter en dan...

3. Anonimiteit

Doelstelling

- Leerlingen zien de voor- en nadelen van anoniem blijven op het internet.

Werkwijze

- Deel 1:
 - ❖ Bevraag de leerlingen of ze weten wat 'anoniem' betekent. Zo niet, kan je eventueel de link leggen met fictieverhalen als dat van Harry Potter, waarbij je onzichtbaar wordt door de ring te dragen. 'Anoniem' betekent ook dat niemand weet wie of waar je bent, net alsof je onzichtbaar bent. Je ziet niet wat iemand doet, enkel het resultaat ervan.
 - ❖ Vraag hen als opwarmertje wat zij zouden doen mochten ze onzichtbaar zijn. Is hier een link met het internet te vinden?
- Deel 2: stellingenspel
 - ❖ Wijs aan drie hoeken van de klas een houding toe: akkoord, niet akkoord, neutraal. Hang in elke hoek het corresponderende bordje op.
 - ❖ Lees de stelling voor. Geef hier geen extra uitleg bij.
 - ❖ De leerlingen kiezen hun plaats in de klas naar gelang of ze akkoord zijn met de stelling of niet.
 - ❖ Als iedereen een plaats gevonden heeft, vraag je aan de leerlingen waarom ze die hoek van de klas gekozen hebben. Leerlingen die op basis van deze argumenten van plaats willen veranderen, mogen dit.
- Deze oefening wordt best gemaakt in een ruimte met voldoende bewegingsruimte. Indien dit niet mogelijk is, kan u ook opteren voor de 'rustigere' variant, waarbij u elke leerling een rood, groen en wit kaartje geeft. Wie na het voorlezen van de stelling akkoord is, steekt zijn groen kaartje in de lucht. Rood voor niet akkoord en wit voor neutraal.
- Stellingen:
 - ❖ Anonimiteit werkt cyberpesten in de hand.
 - ❖ Doordat je communiceert met mensen die je niet echt kent of ziet, word je openhartiger over jezelf. Je vertrouwt die persoon makkelijker je geheimen toe.
 - ❖ Het internet is juist bedoeld om met andere mensen te communiceren, dus waarom zou je anoniem zijn?
 - ❖ Als je anoniem bent, durf je ook positieve dingen die je in het echte leven nooit zou durven.
 - ❖ Als je anoniem blijft op internet, loop je minder kans op problemen.
 - ❖ Het is niet erg als commerciële bedrijven mijn gegevens hebben.
 - ❖ Ik neem liever een valse identiteit aan dan anoniem te blijven.
 - ❖ Ik vind het lاف om anoniem te blijven.
 - ❖ Ik durf makkelijker voor mijn mening uitkomen als ik anoniem ben.
 - ❖ Als je chat met iemand die je niet ziet, leer je die persoon veel beter echt kennen omdat je meer aandacht hebt voor het karakter dan voor het uiterlijk.

Materiaal

- Kaarten met 'akkoord', 'niet akkoord' en neutraal om in de hoeken van de klas op te hangen.
- Bij de variant: groene, rode en witte kaartjes

Voor de leerkracht

- Anonimiteit werkt cyberpesten in de hand:
Klopt. Wie anoniem is, durft vaak verder te gaan dan anders, vaak vanuit het idee dat ze niet gesnapt kunnen worden.
- Doordat je communiceert met mensen die je niet echt kent of ziet, word je openhartiger over jezelf. Je vertrouwt die persoon makkelijker je geheimen toe:
Vaak zien we dat dit inderdaad het geval is. Al chattend lijken we iemand sneller te vertrouwen dan wanneer we een face-to-face-gesprek met iemand voeren.
- Het internet is juist bedoeld om met andere mensen te communiceren, dus waarom zou je anoniem zijn?
Het is belangrijk dat je een goed evenwicht vindt tussen het beschermen van je privacy en het op een persoonlijke manier communiceren met anderen. Mensen die je ook in het echte leven kent, je vrienden of mensen waarvan je zeker weet dat je ze kan vertrouwen, kan je meer informatie toevertrouwen dan anderen. Pas vooral op met informatie die voor volslagen vreemden beschikbaar is. Zij weten best zo weinig mogelijk over je.
- Als je anoniem bent, durf je ook positieve dingen die je in het echte leven nooit zou durven:
Flirten gaat vaker wat makkelijker als je de persoon voor je niet recht in de ogen moet kijken. Vaak vinden jongeren die het in het algemeen sociaal wat moeilijker hebben, het heel wat makkelijker om via internet met anderen te communiceren.
- Als je anoniem blijft op internet, loop je minder kans op problemen.
Anoniem zijn schakelt toch heel wat privacy-gerelateerde risico's uit (zie achtergrondinformatie).
- Het is niet erg als commerciële bedrijven mijn gegevens hebben.
De gegevens die je op allerlei bedrijvenwebsites en enquêtes invult, komen vaak in een grote database terecht. Eens je in deze commerciële database zit, kunnen bedrijven je bestoken met reclameboodschappen en spam. Vaak verkopen bedrijven hun database ook door aan andere bedrijven.

- Ik neem liever een valse identiteit aan dan anoniem te blijven.

Met een valse identiteit moet je heel erg oppassen. Het is immers verboden om je uit te geven voor iemand anders. Je kan beter je gegevens anonimiseren: gebruik enkel je voornaam of een nickname, vermeld enkel de provincie waarin je woont en niet de stad, vermeld enkel de richting waar je inzit en niet je school,...

- Ik vind het laf om anoniem te blijven.

Je verschuilen achter anonimiteit om dingen te doen die niet kunnen, zoals cyberpesten, is inderdaad laf en kan niet. Je eigen privacy beschermen daarentegen is zeker niet laf, maar juist een teken dat je bewust met je persoonlijke gegevens omgaat.

- Ik durf makkelijker voor mijn mening uitkomen als ik anoniem ben.
zie boven.

- Als je chat met iemand die je niet ziet, leer je die persoon veel beter echt kennen omdat je meer aandacht hebt voor het karakter dan voor het uiterlijk.

Kan zeker kloppen. Maar je moet toch goed op je tellen blijven passen als je iemand enkel al chattend leert kennen. De andere kan immers zeggen wat hij of zij wil, zonder dat iemand dit kan controleren. Je bent dus nooit 100 % zeker dat die ander de waarheid spreekt.

Thema 2: identiteiten online

1. Ken je vriendje

Doelstelling

- Leerlingen denken na over het begrip 'imago'.
- Leerlingen leren dat het makkelijk is om op internet een ander 'imago' aan te nemen.

Werkwijze

- Geef elke leerling 2 werkbladen.
- De leerlingen moeten twee 'profielen' op papier zetten.
 - ❖ Eerst vullen ze het eerste werkblad naar waarheid in. Zeg hen in drukletters te schrijven, zodat hun geschrift zoveel mogelijk onherkenbaar wordt.
 - ❖ Daarna vullen ze het 'online' profiel in. Hierbij mogen ze een fictief personage uitvinden. Om 'foto's up te loaden', knippen ze foto's uit tijdschriften.
- Hang alle profielen aan de muur.
- Probeer er klassikaal achter te komen welk profiel van wie is.
 - ❖ Begin met de 'gewone profielen'. Is het makkelijk om hier de eigenaar op te plakken?
 - ❖ Bespreek daarna de 'online profielen'.
 - Is het hier even makkelijk om erachter te komen wie dit profiel gecreëerd heeft?
 - Is het makkelijker om te 'liegen' online?

Materiaal

- Werkbladen 1.1 en 1.2
- Tijdschriften, lijm, schaar

Werkblad 1.1

Mijn hobby's zijn:

.....
.....
.....
.....

Dit wil ik later worden:

Ik hou van:

Ik haat:

Mijn favoriete vakantiebestemming is:

.....

Mijn lievelingsmuziek is:

Mijn lievelingsboek is:

Ik eet graag:

Mijn favoriete schoolvak:.....

Werkblad 1.2

login:

password:

netwerksite

[Home](#)[Profielen](#)[Foto's](#)[Blogs](#)

Naam

Geboortedatum

Burgerlijke staat

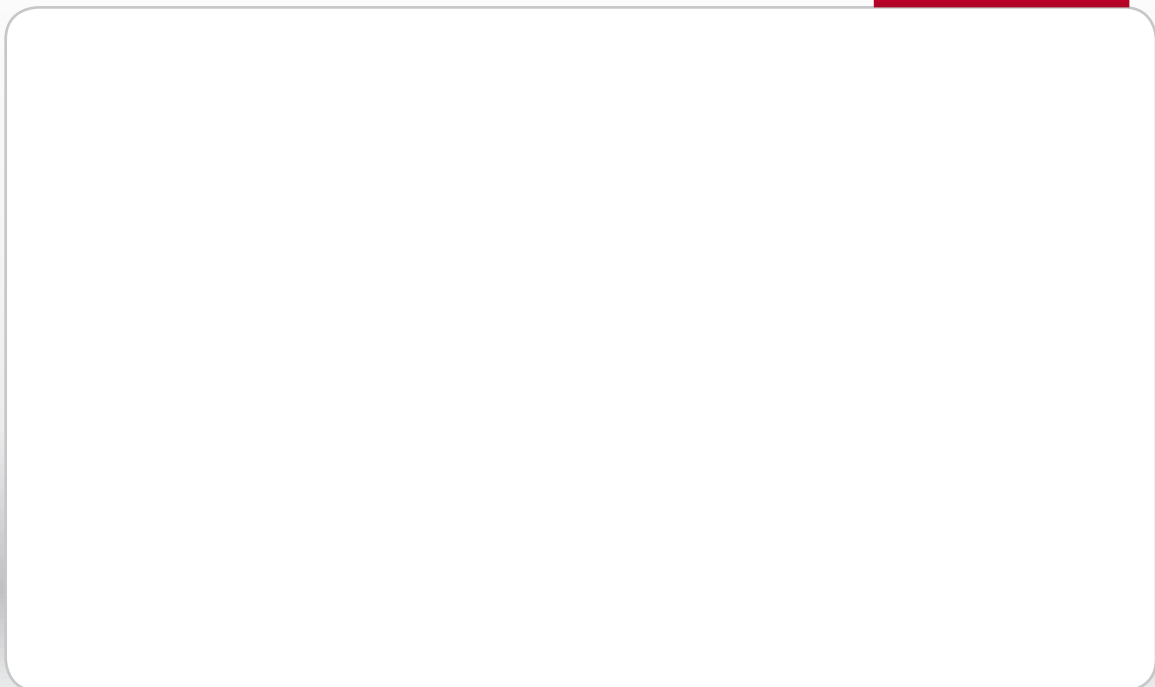
Adres

Favoriete muziek:

Favoriete tv-programma's:

Favoriete films:

Ik ben fan van:

[Mijn foto's](#)

2. Wie mag wat weten?

Doelstelling

- Leerlingen denken na over welke informatie tot de privésfeer behoort.
- Leerlingen maken een onderscheid binnen kennissenkringen.

Werkwijze

- Voorbereidende huiswerkopdracht: Laat leerlingen thuis een uitprint maken van hun vriendenlijst op Netlog, Facebook of een andere sociale netwerksite. Leg hen voorlopig nog niet uit wat de bedoeling is.
- Deel 1:
 - Deel werkblad 1 uit. Geef leerlingen de opdracht om zichzelf in vijf woorden te omschrijven voor verschillende bestemmingen:
 - Om een meisje / jongen te versieren
 - Voor je vrienden
 - Voor je ouders
 - Voor je leerkrachten op een nieuwe school
 - Tijdens een sollicitatiegesprek
 - Nabespreking:
 - Komen de omschrijvingen overeen?
 - Maak je een verschil tussen de verschillende bestemmingen? Waarom?
- Deel 2:
 - Op werkblad 2 sta je zelf gepositioneerd in het midden van een aantal kringen. Elke kring staat voor een groep mensen die een rol spelen in ons leven. In de binnenste kring staan de mensen die ons heel goed kennen en die alles over ons mogen weten. Hoe verder mensen van ons verwijderd staan, hoe vager we hen kennen. Vreemden staan in de buitenste cirkel.
 - Vraag leerlingen om de vrienden uit de lijst van hun profiel te positioneren in de verschillende kringen.
 - Nabespreking:
 - Staat iedereen in dezelfde kring?
 - Hou je rekening met deze verschillen als je informatie op je profiel plaatst?
 - Zijn alle info en foto's op je profiel geschikt voor alle vrienden uit je lijst?

Materiaal

- Werkbladen

Werkblad 2.1

© Kurhan - fotolia.com

Dit ben ik:

1.
2.
3.
4.
5.

© Kurhan - fotolia.com

Dit ben ik:

1.
2.
3.
4.
5.

© Helenathewise - fotolia.com

Dit ben ik:

1.
2.
3.
4.
5.

Dit ben ik:

1.
2.
3.
4.
5.

Dit ben ik:

1.
2.
3.
4.
5.

Werkblad 2.2

$\neq$

3. Welke foto's zet je online en welke niet?

Doelstelling

- Leerlingen kunnen online foto's kritisch beoordelen.
- Leerlingen zijn er zich van bewust dat mensen zich online anders kunnen voordoen dan wie ze echt zijn.
- Leerlingen zijn er zich van bewust dat uitdagende foto's ongewenste reacties kunnen uitlokken.

Werkwijze

- Deel het werkblad uit. Vraag aan de leerlingen:
 - ❖ Welke foto's zou jij online zetten?
 - ❖ Welke foto's zeker niet? Waarom niet?
 - ❖ Welke foto's zijn geschikt als profielfoto?
 - ❖ Welke niet? Waarom niet?

Materiaal

- Werkblad

Voor de leerkracht

Bij het publiceren van foto's van iemand anders, geldt het 'recht van afbeelding' (zie achtergrondinformatie). Je moet dus eerst toestemming vragen aan de persoon op de foto.

Werkblad

© Yuri Arcurs - fotolia.com

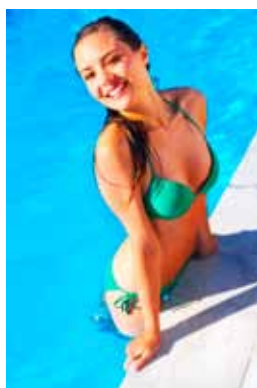
© Yuri Arcurs - fotolia.com

© Yuri Arcurs - fotolia.com

© © Yuri Arcurs - fotolia.com

© T. Tulic - fotolia.com

© Monk! Business - fotolia.com

© Ralf Kraft - fotolia.com

© Yuri Arcurs - fotolia.com

Thema 3: het kan ook fout gaan...

1. Risky of niet?

Doelstelling

- Leerlingen beseffen dat het vrijgeven van persoonlijke informatie risico's kan inhouden.
- Leerlingen kunnen inschatten welke gedragingen het meeste risico inhouden.

Werkwijze

- Verdeel de klas in kleine groepjes van een drie- à viertal leerlingen.
- Elk groepje krijgt het werkblad waarop verschillende privacy-gerelateerde situaties geschetst worden. De leerlingen rangschikken de situaties naar gelang het risico op misbruik dat deze situatie volgens hen inhoudt.
- Bespreek klassikaal de inschatting van de kleine groepjes. Hebben ze dezelfde rangschikking gemaakt of niet? Waar zitten de verschillen? Waarom? Het is belangrijk dat in deze oefening veel aandacht besteed wordt aan de argumenten die de leerlingen zelf naar voren schuiven.

Materiaal

- Werkblad

Voor de leerkracht

Bij deze oefening is er geen goed of juist antwoord. Alles hangt af van hoe ernstig de leerlingen een situatie vinden. Hier vindt u de mogelijke risico's die de gedragingen kunnen inhouden.

Julie: Dit is een voorbeeld van cyberpesten. Cyberpesten kwetst net zo erg als pesten in het algemeen. Maar door de specificiteit van het internet, komt er nog een component bij. Zelfs als Julie berouw krijgt en het profiel van het internet haalt, weet ze niet wie dit ondertussen allemaal gezien heeft en wat er met de foto's gebeurd is. Misschien heeft iemand deze wel opgeslagen om ze op een later tijdstip nog eens te misbruiken.

Ruben: Afspreken met iemand die je enkel via de chat kent, houdt een risico in. Je weet immers nooit 100 % zeker of die persoon is wie hij of zij zegt te zijn. Daarom is het belangrijk dat, als je een 'chatdate' maakt, je afsprekt op een openbare plek, je ervoor zorgt dat je op eigen houtje weer thuis geraakt en dat iemand (vb. je ouders) weten waar je bent.

Hannah: Uitdagende foto's kunnen risicovol zijn als ze niet voldoende beschermd zijn. Dergelijke foto's mogen niet voor iedereen, dus ook wildvreemden, toegankelijk zijn. Dergelijke foto's kunnen immers mensen met minder goede bedoelingen aantrekken.

Celine: Op zich is een dergelijke vorm van 'cyberseks' normaal binnen de seksuele en relationele ontwikkeling van jongeren. Ze zijn nieuwsgierig naar elkaars lichaam en experimenteren. Celine moet er zich echter bewust van zijn dat de beelden geregistreerd kunnen worden (zie achtergrondinformatie). Ze kan er dan ook maar best openhartig met haar vriendje over praten.

Maarten: Belangrijk is hier om de disclaimer van de website te checken. Hierin staat wat men met je persoonlijke gegevens zal doen. Ben je hiermee akkoord, dan kan je je gegevens invullen.

Sien: Moet in principe eerst toestemming vragen aan haar zussen en andere familieleden alvorens hun foto online te plaatsen. Hoe kan je immers je eigen privacy beschermen als anderen zomaar je gegevens en foto's te grabbel gooien?

Ikram: Blogs zijn vaak openbaar en zichtbaar voor iedereen. Het is net de bedoeling dat je iets over jezelf vertelt en informatie deelt met de wereld. Op zich is dit geen probleem, maar het is dan toch belangrijk ervoor te zorgen dat je die informatie 'anonimiseert': contactgegevens of zaken die je herkenbaar / opspoorbaar maken, deel je best niet mee op het profiel.

Cedric: Mag iedereen deze foto's zien? Misschien zijn ze zo ook wel zichtbaar voor je ouders en leerkrachten? Misschien vinden zij het wel erg om een dronken zoon of dochter online te zien.

Lisa: Dit is een voorbeeld van 'sexting'. Dit past in de normale nieuwsgierigheid die pubers hebben naar elkaars lichaam (denk maar aan het 'doktertje spelen' van vroeger). Als dit binnen een relatie gebeurt en je je partner hier volledig in kan vertrouwen, is er op zich geen probleem. Toch zien we vaak dat dergelijke foto's toch makkelijk doorgestuurd worden naar anderen. Al was het maar naar één iemand, als die persoon er misbruik van maakt, ben je gezien.

Siebe: De gegevens die je op commerciële websites invult, komen vaak in een grote database terecht. Eens je in deze commerciële database zit, kunnen bedrijven je bestoken met reclameboodschappen en spam. Vaak verkopen bedrijven hun database ook door aan andere bedrijven. Zeker het ongevraagd doorgeven van het e-mailadres van anderen is uit den boze. Hoe kan je immers je eigen privacy beschermen als anderen zomaar je gegevens te grabbel gooien?

Jana: Pubers tasten graag grenzen af en experimenteren met hun identiteit en imago, dus op zich is dit normaal. Toch moet je erg oppassen met dergelijke seksueel getinte e-mailadressen. Dit kan immers erg seksueel getinte mailtjes van anderen uitlokken.

Werkblad

Julie en Ilke hebben al enkele weken vlammeende ruzie. Julie besluit Ilke eens goed terug te pakken en maakt op Facebook een fanpagina voor 'Ilke het kalf' aan. Ze plaatst een superlelijke foto van Ilke als profielfoto en stuurt vriendschapsverzoeken naar iedereen die ze kent.

Ruben heeft weken geleden op de chat van TMF Simon leren kennen. Ze zijn hevige supporter van dezelfde voetbalclub en kunnen echt over vanalles en nog wat babbelen. Vandaag hebben ze afgesproken om samen een voetbalmatchje te spelen.

Hannah is net terug van haar reis naar de Dominicaanse Republiek. De hotelfotograaf heeft een heuse fotoshoot van haar gemaakt, in bikini op het strand. Terug thuis haast ze zich om deze foto's online te zetten. Iedereen moet toch kunnen zien hoe geweldig ze eruit zag!

Celine chat vaak met haar vriendje. Tijdens één van deze gesprekken vraagt hij haar om te strippen. Celine vindt het wel spannend om dit voor haar vriendje te doen en trekt één voor één al haar kleren uit.

Maarten wil online de petitie 'Red de wasbeer' ondertekenen door zijn naam, adres en e-mailadres door te geven.

Sien is het beu dat iedereen vraagt of ze op haar zussen lijkt of niet. Ze zet de foto's van het laatste familiefeest online en daarmee basta!

Ikram heeft een blog aangemaakt waarop hij met de wereld deelt hoe zijn leven eruit ziet. Hij vertelt over school, de baseballclub, de reizen die hij maakt, dat het af is met zijn lief,...

Cedric ligt dubbel van het lachen. Jana heeft net de foto's van de honderd-dagenfui op Netlog gezet. Toen hadden ze toch echt wel te veel gedronken...

Lisa sms't naaktfoto's van zichzelf naar haar vriendje.

Siebe wordt uitgenodigd om deel te nemen aan de wedstrijd 'win een smartphone'. Het enige wat hij hoeft te doen is zijn e-mailadres doorgeven. Of nog beter: als hij de adressen van 5 vrienden invult, maakt hij nog meer kans om te winnen.

Jana's nieuwe e-mailadres is hardcorewifje@hotmail.com.

2. Hoe hou ik het veilig?

Doelstelling

- Leerlingen ontwikkelen copingstrategieën om met probleemsituaties om te gaan.
- Leerlingen denken na over wanneer de grens van het toelaatbare overschreden wordt.
- Leerlingen linken het ongevraagd publiceren van iemands persoonlijke gegevens aan cyberpesten.

Werkwijze

- Deel de klas in vier groepjes. Elk groepje krijgt een getuigenis (zie werkblad)
- In kleine groep zoeken ze een antwoord op de volgende vragen:
 - ❖ Wat is hier precies fout gegaan?
 - ❖ Welke raad zou je aan het slachtoffer geven om dergelijke problemen te vermijden?
- Duid voor elk groepje een woordvoerder aan. De woordvoerder schetst de situatie waar- rond zij gewerkt hebben en stelt hun oplossingsstrategieën voor.
- Bevraag de andere leerlingen van de klas: zijn zij akkoord met deze oplossing? Vinden ze deze haalbaar / doenbaar? Waarom (niet)?

Materiaal

- Werkblad

Werkblad

Getuigenis van Janne

Mijn beste vriendin Emma en ik zijn allebei 13 en we dromen ervan om model te worden. Onlangs hebben we samen een fotosessie gehouden. We hebben met de digitale camera keiveel foto's van elkaar getrokken in verschillende outfits: zomerkledij, winterjas, broeken, rokjes, en natuurlijk ook in lingerie. Ik heb zelfs een foto met enkel mijn onderbroek aan. Don't worry, ik hou mijn handen wel voor mijn borsten hè, net als die echte modellen dat ook doen. We lagen echt dubbel van het lachen en het werden echt superleuke foto's. Ik heb de foto's op mijn Facebookprofiel gezet. Dat is toch enkel zichtbaar voor mijn vrienden.

Plots kreeg ik een mailtje met mijn blote-borsten-foto en als onderschrift 'hete meid!' De mail is verstuurd van op een anoniem adres en ik heb echt geen idee van wie de afzender kan zijn. Maar dat was nog niet het ergste. De dag nadien kreeg ik de schok van mijn leven. Dezelfde foto met hetzelfde onderschrift hangt in de gang op school! Ik schaam mij echt dood! Ik heb de foto onmiddellijk van de muur getrokken. Maar het is te laat. Iedereen heeft hem al zien hangen...

Wat is hier fout gegaan?

.....

.....

.....

.....

Is het Janne's schuld dat de foto's rondgestuurd worden?

.....

.....

.....

.....

Hoe kan de situatie opgelost worden?

.....

.....

.....

.....

Wat zou je aan Janne aanraden?

.....

.....

.....

.....

Getuigenis van Niels

Ik ben Niels en ben veertien jaar. Een goed jaar geleden maakte ik kennis met een meisje van 15 jaar op zo'n chatkanaal van tv: Eva. Voor de eerste keer voelde ik mezelf volledig op mijn gemak bij een meisje. In mijn klas zitten alleen maar van die trutten die vooral willen opvallen en die alleen maar vallen voor de populaire jongens. Het geeft echt een supergoed gevoel om iemand te ontmoeten die je begrijpt en aanvaardt om wie je bent.

Tijdens het chatten via MSN leerde ik Eva steeds beter kennen. We wisselden foto's uit en deelden elkaars geheimen. Het verlangen om elkaar in levenden lijve te zien werd groter en groter, dus hebben we afgesproken op de Grote Markt. Ik keek daar echt superhard naar uit!

*Maar dat hadden we dus beter niet gedaan. Eva bleek helemaal niet zo lief en begrip-
pend te zijn. Integendeel. Ze had echt een dikke nek en kon enkel over zichzelf praten.
Plotseling interesseerden mijn verhalen haar niet meer. En ze was dan ook nog eens
lelijk! Ik ben er dan ook snel onderuit gemuisd met het excuus dat ik niet lang mocht
blijven van mijn ouders. Ik heb daarna geprobeerd om niet meer met haar te chatten,
maar die Eva blijft volhouden. Ze wil perse nog eens afspreken, ze wil mij blijven zien,
want ze vond mij toch zo fantastisch omdat ik zo goed kon luisteren!! Ze blijft maar
mailen, sms'en en bellen. Gisteren stond ze hier zelfs voor de deur!*

Wat is hier fout gegaan?

.....
.....
.....
.....

Had Niels het anders moeten aanpakken?

.....
.....
.....
.....

Getuigenis van Tom

Seppe en ik speelden vaak samen Runescape en we waren echt beste vrienden. Seppe heeft mijn avatar zelfs al eens gered. Ik was in het midden van een keihard gevecht toen mijn moeder riep dat ik onmiddellijk moest komen eten of dat ze anders de computer ging komen uitzetten. Ik heb dan gauw mijn paswoord aan Seppe gegeven, zodat hij met mijn avatar kon verder spelen. Supersympathiek van hem!

Later zijn Seppe en ik een beetje uit elkaar gegroeid. Runescape interesseerde mij niet meer zo erg, dus speelde ik ook niet zo vaak meer. Seppe kon daar niet mee lachen. Hij vond dat ik hem in de steek liet. Vorige week moest ik op school bij de directeur komen. Ik werd echt aan een kruisverhoor onderworpen. Waarom had ik een mailtje naar de hele klas gestuurd waarin ik zowat iedereen beledigde en uitlachte? Ik had echt geen idee waar het over ging, maar niemand geloofde mij. Ook mijn ouders waren heel erg kwaad. Als straf mocht ik niet meer op de computer. Het gekke was dat er plotseling weer een mailtje naar de hele klas gestuurd werd. En ik kon het niet geweest zijn, want ik mocht niet op de computer! Gelukkig geloofden mijn ouders mij toen wel en hebben ze mij verdedigd. Mijn vader heeft zelfs klacht ingediend bij de politie. Het duurde niet lang vóór bleek dat Seppe hierachter zat. En ik dacht nog wel dat we vrienden waren...

Wat is hier fout gegaan?

.....

.....

.....

.....

Wie heeft hier iets fout gedaan?

.....

.....

.....

.....

Hoe had deze situatie vermeden kunnen worden?

.....

.....

.....

.....

Getuigenis van Eline

Ik was echt gek op Thomas toen hij mijn lief nog was. Na schooltijd chatten we altijd uren aan een stuk. Da's cool, zeker nu we alle twee een webcam gekregen hebben. Chatten en mekaar zien via de pc: als dat niet fijn is!

Op een dag stelt Thomas voor om een spelletje te spelen. Telkens één van de twee verliest, moet die een kledingstuk uitdoen. Ik was er eerst niet helemaal gerust in, maar ik ging nu ook niet flauw doen hè. « Oké, stel je eerste vraag maar! », heb ik heel stoer gezegd. Thomas was echt veel te sterk. Hij wist gewoon alles! Ik niet, dus ik moest laag na laag uittrekken. Na verloop van tijd zat ik echt helemaal naakt voor de camera. Maar ja, het was een spel en Thomas was mijn lief, dus dat kan eigenlijk geen kwaad.

Maar na een paar weken leerde ik een andere jongen kennen. Ik was toch al niet meer zo verliefd op Thomas, dus ik heb het toen uitgemaakt. Een paar dagen later begon ik sms'jes te krijgen van mannen die ik helemaal niet kende, maar die vroegen of ik seks met hen wou hebben. Ik wist niet wat er gebeurde! Mijn moeder is toen op zoek gegaan en ze heeft ontdekt dat mijn telefoonnummer op een escorte-website stond! En er stonden foto's bij van mezelf, helemaal naakt voor de webcam...

Wat is hier fout gegaan? Wie heeft hier iets fout gedaan?

.....

.....

.....

.....

Hoe kan de situatie opgelost worden?

.....

.....

.....

.....

Wat zou je aan Eline aanraden?

.....

.....

.....

.....

3. Wie je kent, kan je kwetsen

Doelstelling

- Leerlingen zien de link tussen persoonlijke informatie en cyberpesten.
- Leerlingen snappen het verschil tussen pesten en plagen.
- Leerlingen beseffen dat cyberpesten een ernstige zaak is.

Werkwijze

- Stellingenspel
 - Wijs aan drie hoeken van de klas een houding toe: akkoord, niet akkoord, neutraal. Hang in elke hoek het corresponderende bordje op.
 - Lees de stelling voor. Geef hier geen extra uitleg bij.
 - De leerlingen kiezen hun plaats in de klas naar gelang of ze akkoord zijn met de stelling of niet.
 - Als iedereen een plaats gevonden heeft, vraag je aan de leerlingen waarom ze die hoek van de klas gekozen hebben. Laat de leerlingen elkaar overtuigen met argumenten en voorbeelden en geef ook uw eigen argumenten. Leerlingen die op basis van deze argumenten van plaats willen veranderen, mogen dit.
- Deze oefening wordt best gemaakt in een lokaal met voldoende bewegingsruimte. Indien dit niet mogelijk is, kan u ook opteren voor de 'rustigere' variant, waarbij u elke leerling een rood, groen en wit kaartje geeft. Wie na het voorlezen van de stelling akkoord is, steekt zijn groen kaartje in de lucht. Rood voor niet akkoord en wit voor neutraal.
- Stellingen

Materiaal

- Kaarten met 'akkoord', 'niet akkoord' en neutraal om in de hoeken van de klas op te hangen.
- Bij de variant: groene, rode en witte kaartjes

Voor de leerkracht

Een foto van iemands hoofd met varkensoren erop online plaatsen is gewoon grappig en niets om moeilijk over te doen: ook al doe je dit voor de grap, het kan toch behoorlijk kwetsen als iedereen je uitlacht. Misschien vind jij het grappig, maar alvorens iets te posten bedenk je best wel even wat degene op de foto ervan vindt.

Een naaktfoto van mijn lief naar mijn beste vriend doorsturen is geen probleem: Dit past in de normale nieuwsgierigheid die pubers hebben naar elkaars lichaam (denk maar aan het 'doktertje spelen' van vroeger). Als dit binnen een relatie gebeurt en je je partner hier volledig in kan vertrouwen, is er op zich geen probleem. Toch zien we vaak dat dergelijke foto's toch makkelijk doorgestuurd worden naar anderen. Al was het maar naar één iemand, als die persoon er misbruik van maakt, ben je gezien.

Ik zie het nut er niet van in om toestemming te vragen aan mijn vrienden alvorens foto's van hen online te zetten. Iedereen heeft een wettelijk vastgelegd 'recht van afbeelding', wat betekent dat het nu eenmaal hoort om toestemming te vragen alvorens een foto te publiceren. Dit is natuurlijk niet evident. Maar dit betekent zeker ook dat je, als iemand een probleem heeft met de foto die jij gepost hebt, je deze onmiddellijk moet verwijderen. Hoe kan je trouwens je eigen privacy beschermen als anderen zomaar je gegevens en foto's te grabbel gooien?

Meisjes die erotische foto's van zichzelf online plaatsen, vragen om problemen. Het is geen goed idee om erotische foto's van jezelf online te plaatsen. Dit verhoogt de kans op misbruik. Maar het is nooit jouw fout als iemand je pest of verplicht tot dingen die je niet wilt doen.

Ik geef nooit het adres of telefoonnummer van mijn vrienden door aan iemand anders. Bevraag de leerlingen vooral of ze dit ECHT nooit doen. Geven ze nooit het gsm-nummer van een vriendin aan iemand die erom vraagt? Dit hoeven daarom geen volslagen vreemden te zijn.

Een filmpje van toen de lerares Frans flipte in de klas rondsturen naar medeleerlingen, is geen voorbeeld van cyberpesten. Ook leerkrachten kunnen slachtoffer zijn van cyberpesten, meer dan van het 'klassieke' pesten. Een filmpje van iemand doorsturen met het doel om deze persoon uit te lachen, is wel degelijk cyberpesten. Of het nu om een leerkracht gaat of niet.

Anonieme mails versturen zou moeten verboden zijn. Anonimiteit heeft nadelen, zoals cyberpesten, maar ook voordelen. Soms kan het een anoniem adres nuttig zijn om je eigen privacy te beschermen.

Beledigingen posten op iemands prikbord is veel minder erg dan iemand op de speelplaats pesten. Slachtoffers van cyberpesten vinden online beledigingen erger. Door het publieke karakter van het internet zijn ze immers voor veel meer personen zichtbaar. Maar pesten is sowieso erg, of het nu online of offline is.

Ik vind het geen probleem om via de webcam filmpjes te maken van mijn campartner zonder diens toestemming. Je mag nooit anderen filmen zonder hun toestemming en deze beelden zeker niet doorsturen naar anderen of online publiceren.

3. SAMENVATTENDE OEFENING | Think before you post

Doelstelling

- Leerlingen zien de mogelijke risico's gelinkt aan privacy in.
- Leerlingen ontwikkelen copingstrategieën om met probleemsituaties om te gaan.

Werkwijze

- Deze oefening heeft de vorm van een brainstorm.
- Neem het schema van het werkblad over op het bord. Geef ook een werkblad aan elke leerling.
- Vraag aan de leerlingen welke online technologieën een privacygerelateerde risico kunnen inhouden. Neem de antwoorden van de leerlingen op in kolom 1 van de tabel op het bord.
- Verdeel de leerlingen in vier groepen, die je elk een activiteit toewijst:
 - E-mailen / GSM
 - Chatten en de webcam gebruiken
 - Profielen creëren op sociale netwerksites

De vier groepen brengen voor hun thema de tips om privacygerelateerde problemen te voorkomen in kaart.

- Per groep wordt een leerling aangesteld om het rooster in te vullen.
- Bespreek klassikaal de groepswerken en vul het bordrooster aan.
- De leerlingen nemen het ingevulde rooster geleidelijk aan over.

Materiaal

- Werkblad
- Schoolbord

Hoe gebruik ik het internet en andere ICT?	Hoe privacyproblemen voorkomen?
E-mailen	Ik kies een neutraal e-mailadres dat mijn naam, geslacht en leeftijd niet verklapt. Ik geef mijn e-mailadres niet door aan om het even wie. Ik ben voorzichtig met het doorgeven van mijn e-mailadres in enquêtes en dergelijke. Ik verklap nooit het paswoord van mijn e-mailadres
Chatten en de webcam gebruiken	Ik geloof nooit zomaar wat mijn chatpartner me vertelt, zeker niet als ik die niet in het echte leven ken. Iedereen kan typen wat hij wilt, zonder dat iemand dat controleert. Iemand die ik slechts 10 minuten ken, is nog geen vriend, dus vertel ik niet zomaar mijn geheimen of persoonlijke gegevens. Als ik afsprek met iemand die ik op de chat leren kennen heb, vertel ik het aan een volwassene die ik vertrouw, spreek ik af op een openbare plaats en ga ik niet alleen. Ik zet nooit de webcam aan als vreemden me dat vragen. Ik doe nooit voor de webcam wat ik niet voor een groot publiek zou doen. Wie weet word ik wel opgenomen!
Profiel creëren (Netlog, Facebook,...)	Ik stel mijn profiel zodanig in dat het alleen voor mijn vrienden zichtbaar is. Ik zet nooit te persoonlijke info op mijn profiel. Iedereen kan dit immers zien. Goede vrienden die deze info willen, kunnen het me altijd vragen. Ik zet geen te uitdagende foto's op mijn profiel. Dit brengt mensen met slechte bedoelingen misschien op ideeën. Ik vergeet niet om toestemming te vragen voor ik iemands foto op mijn profiel zet. Ik maak geen haatprofielen aan over anderen of wordt geen 'vriend' van dit profiel.
GSM	Ik geef mijn gsm-nummer niet zomaar door aan om het even wie. Ik ben heel voorzichtig met het sms'en van naakt- of erg sexy foto's. Ik stuur geen foto's van anderen rond zonder hun toestemming

Werblad

Hoe gebruik ik het internet en andere ICT?	Hoe privacyproblemen voorkomen?

